

การวางแผนพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของจังหวัดมหาสารคาม

Potentiality and Tourism Development Plan for

Maha Sarakham Province

ชัยวัช ศิริบรรพพิทักษ์

สาขาวิชาการโรงแรมและการท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

Email: Chaitawat_s@kkumail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันด้านการท่องเที่ยว นำไปสู่การวิเคราะห์วางแผนพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวและเสนอแนะแนวทางการพัฒนา ศักยภาพการท่องเที่ยวของจังหวัดมหาสารคาม ด้วยวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณ รวมถึงจากข้อมูล จากการประชุมด้านการท่องเที่ยวประจำปี พ.ศ. 2558 - 2559 และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากการวิจัย พบว่าจังหวัดมหาสารคามมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพจำนวนทั้งสิ้น 12 แห่ง ซึ่งจัดแบ่งกลุ่มแหล่ง ท่องเที่ยวออกเป็น 2 ด้าน คือ แหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ จำนวน 7 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดลอม จำนวน 5 แห่ง รวมถึงพบแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถ พัฒนาให้มีศักยภาพคือแหล่งโบราณสถานทั้งหมด 74 แห่ง ได้รับการขึ้นทะเบียนกับกรมศิลปากร แล้ว 17 แห่ง และยังไม่ได้ขึ้นทะเบียนแต่อยู่ในฐานข้อมูลแล้วอีก 57 แห่ง ในส่วนของปัจจัยมีผลต่อ การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว พบว่าด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยสูงสุด $\bar{x}$ 3.77 รองลงมาคือด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ย $\bar{x}$ 3.68 ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุดก็คือด้านกิจกรรม การท่องเที่ยว $\bar{x}$ 2.97 สำหรับแนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของจังหวัด มหาสารคามมีประเด็นดังนี้ 1)ด้านการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวหลักที่เสื่อมโทรมและพัฒนาคุณภาพ แหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด 2)ด้านการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจของ ธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีศักยภาพ 3)ด้านการส่งเสริมการใช้อองค์ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆวาง แผนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุล 4)ด้านการยกระดับตำแหน่งตราสินค้าของ การท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคามให้มีคุณค่าเพิ่มขึ้น 5)ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชื่อมโยง ระหว่างกลุ่มจังหวัดและระหว่างภูมิภาค 6)ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาเรียนรู้ภายใต้ ฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวของจังหวัดมหาสารคาม

คำสำคัญ : ศักยภาพการท่องเที่ยว การพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดมหาสารคาม

Abstract

This article aims to study present situations of tourism in Maha Sarakham province which led to an analysis to develop a plan for improving the province's tourist potentiality. The study involved quality and quantity research, as well as the data from annual conferences held between 2015 and 2016, and other related research. From the study it was found that there are 12 potential tourist attractions in Maha Sarakham which can be divided into two types: 7 arts, cultural and historical tourist attractions, and 5 natural and environmental tourist attractions. In addition, there are 74 ancient remains which have possibility to become tourist attractions. From all the mentioned remains, 17 of them have been registered with The Fine Arts Department, Thailand, leaving other 57 ancient remains unregistered. For the factors affecting the development of tourist potentiality, the results showed that the tourist attraction has the highest mean of $\bar{x}$ 3.77, following with tourist attraction accessibility with the mean of $\bar{x}$ 3.68. The factor which has the lowest mean of $\bar{x}$ 2.97 is tourist activity. The suggestions for tourism development plan for Maha Sarakham province include 1) rehabilitating main decaying tourist attractions and improving their qualities to correspond with market needs, 2) developing a tourist enterprise network in areas with potentiality, 3) encouraging more use of knowledge and new technologies to plan and manage tourism systematically, 4) raising the province's product brand value, 5) promoting routes connecting adjacent provinces as well as regional traveling, and 6) promoting educational tourism based on Maha Sarakham's tourist resources.

Keywords: potentiality, tourism, Maha Sarakham

บทนำ

ประเทศไทยถือว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวสูงมีบทบาทความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยเป็นอย่างมาก เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญนำมาซึ่งเงินตราต่างประเทศการสร้างงาน และการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังมีส่วนสำคัญในการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของการคมนาคมขนส่ง รวมไปถึงการค้าและการลงทุน เมื่อประเทศประสบภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับประเทศสามารถช่วยให้เศรษฐกิจฟื้นตัวได้ในเวลาที่รวดเร็วกว่าภาคผลิตและบริการอื่นๆ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา , 2556) อย่างไรก็ตามปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการท่องเที่ยว ความเป็นมาของการท่องเที่ยวมวลชน การท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ การท่องเที่ยวเฉพาะทางจำแนกประเภทได้หลายวิธีหรือเปรียบเทียบเสมือนการจำแนกส่วนแบ่งตลาดของการ

ท่องเที่ยวเฉพาะทาง กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะทางจะมีอุปสงค์ แรงจูงใจ ความต้องการ และพฤติกรรมที่แตกต่างกันไป ทำให้การเกิดอุปทาน การประกอบกิจกรรมและบริการการท่องเที่ยวตามความต้องการเฉพาะด้านที่แตกต่างกันไป หน่วยงานวางแผนภาครัฐควรศึกษาและทำความเข้าใจกับความต้องการแตกต่างเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้รองรับตลาดท่องเที่ยวที่แตกต่างกันไป ผู้ประกอบการธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้องควรศึกษาและทำความเข้าใจเพื่อจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้สามารถรองรับให้สอดคล้องกับความต้องการของแต่ละส่วนแบ่งตลาดได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม (ราณี อธิชัยกุล, 2557)

พฤติกรรมผู้บริโภคจะปรับเปลี่ยนไปตามสภาพเศรษฐกิจเมื่อสภาพเศรษฐกิจตกต่ำส่งผลให้นักท่องเที่ยวใช้จ่ายด้านการท่องเที่ยวอย่างระมัดระวังโดยคำนึงถึงความคุ้มค่ามากขึ้น แม้นักท่องเที่ยว ยังคงต้องการเดินทางท่องเที่ยว แต่อาจตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวในระยะใกล้ (Swarbrooke, 1999) เช่น เดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศหรือภายในภูมิภาคเดียวกันมากขึ้น นอกจากนี้นักท่องเที่ยวมีแนวโน้มสนใจการท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษมากขึ้น ผนวกกับกระแสการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ถือได้ว่าเป็นพัฒนาการอีกลักษณะหนึ่งของการท่องเที่ยว กล่าวคือเป็นการท่องเที่ยวที่แตกต่างไปจากการท่องเที่ยวทางศิลปหัตถกรรมหรือการท่องเที่ยวทางมรดกทางวัฒนธรรม แบบเดิม ที่นักท่องเที่ยวเป็นเพียงแต่ผู้ชมอยู่ห่างๆ ถ่ายภาพหรือซื้อของที่ระลึกเท่านั้น แต่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหรือการท่องเที่ยวเชิงชมศิลปะ (Richards, 1996) แบบเดิมที่เป็นการท่องเที่ยวแบบตั้งรับ (Passive) ไปสู่การท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างกระตือรือร้น (Active) ด้วยความมุ่งหมายว่าการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ผ่านประสบการณ์จริงของเจ้าของมรดกวัฒนธรรม (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์, 2556) เช่นเดียวกันจากการคาดการณ์แนวโน้มและทิศทางการท่องเที่ยวไทยในปี 2563 พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวจะมีความคาดหวังสูงขึ้นด้านราคาที่ต้องคุ้มค่า (High Expectation) มีการใช้จ่ายใช้สอยที่ระมัดระวังมากยิ่งขึ้น รวมถึงการซึมซับวัฒนธรรมอื่นมากขึ้น (Culture Absorption) มีความสนใจแบบส่วนทาง (Conflict in Interest) เป็นการแสวงหาสิ่งที่น่าสนใจกับแนวโน้มยุคสมัย เช่นการมองหาคุณค่าในอดีต การตื่นตัวทางศาสนา การบริโภควิถีแบบเดิม เป็นต้น (กองวิจัยการตลาด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2558) อย่างไรก็ตามในปัจจุบันการท่องเที่ยวต่างๆยังคงกระจุกตัวอยู่ในเมืองหลักของการท่องเที่ยวเดิมอย่างเช่นภาคใต้และภาคเหนือของประเทศไทย สำหรับภูมิภาคอื่น ๆ ยังคงได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวในสัดส่วนที่น้อยเมื่อเปรียบเทียบกับทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มี โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

จังหวัดมหาสารคามได้รับคัดเลือกให้เป็นเมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นโครงการที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ นำมาเป็นสิ่งที่ช่วยยกระดับและส่งเสริมให้คนไทยแก้ปัญหาท้องถิ่นไทย นำประโยชน์ไปใช้ในเชิงพาณิชย์ รวมถึงการกระตุ้นเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดการสร้าง

งาน สร้างรายได้ให้กับภาคประชาชนในทุกภูมิภาคของประเทศไทย โดยจะพัฒนาจังหวัดที่มีศักยภาพเป็นเมืองเศรษฐกิจสร้างสรรค์ทั่วประเทศ และคัดเลือกเป็นเมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จากจังหวัดที่มีความโดดเด่นทางภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม ที่สามารถนำไปพัฒนาสร้างจุดเด่นและมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าหรือบริการของจังหวัด ซึ่งจะมีส่วนในการสร้างรายได้ให้แก่ท้องถิ่นและประเทศชาติอีกทางหนึ่งด้วย สำหรับ 10 จังหวัด ที่ได้ผ่านการพิจารณาตัดสินมาจากรอบแรกทั้งหมด 30 จังหวัด เข้าสู่รอบสุดท้าย จังหวัดมหาสารคาม เมืองแห่งการเรียนรู้ สู่การพัฒนาชุมชน "Learning City towards Community Development" หรือจะเรียกอีกอย่างว่า เมืองตักสิลา เมืองแห่งการศึกษา: เป็นจังหวัดที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นหลายประการ เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่กึ่งกลางของภาคอีสานไม่มีภูเขา มีแม่น้ำชีไหลผ่าน การเป็นจังหวัดที่อยู่กึ่งกลางของภาคอีสาน มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นในด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและประเพณี และเนื่องจากยังมีความเจริญไม่มากนัก ผู้ที่มาเยี่ยมเยือนเมืองนี้จึงได้สัมผัสกับวิถีชีวิตชาวอีสานอันเรียบง่ายและบริสุทธิ์ เป็นเสน่ห์ที่นับวันจะหาได้ยากในสังคมเมืองปัจจุบัน นับเป็นเมืองศูนย์รวมวัฒนธรรมของชาวอีสาน เนื่องจากชาวเมืองมีที่มาจากหลายชนเผ่า เช่น ชาวไทยพื้นเมืองที่พูดภาษาอีสาน ชาวไทยย้อ และชาวผู้ไทย ประชาชนใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย มีการไปมาหาสู่และช่วยเหลือซึ่งพาทอาศัยกันตามแบบของคนอีสาน นับเป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญเนื่องจากพบชุมชนโบราณหลายแห่ง รวมถึงเทวรูปและเครื่องปั้นดินเผาที่พบอยู่ทั่วไปในหลายพื้นที่ของจังหวัด แต่ทรัพยากรเหล่านี้ ยังไม่เป็นที่รู้จักในระดับภูมิภาค ยังคงต้องการการพัฒนาให้เกิดการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวในระดับวงกว้าง (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2557) ถึงแม้ว่าจะมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวจะหลากหลายก็ตามทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็ได้พยายามส่งเสริมผลักดันให้การท่องเที่ยวขับเคลื่อนไปในหลากหลายมิติ แต่ยังคงมีปัจจัยด้านการเข้าถึง ภาพลักษณ์ การประชาสัมพันธ์ การนำทรัพยากรการท่องเที่ยวมาสร้างความแตกต่างในการแข่งขัน รวมถึงการบูรณาการกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของจังหวัดนั้น ยังคงเป็นปัญหาที่ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ยังไม่มีการนำนโยบายไปใช้ในเชิงพื้นที่อย่างชัดเจน (สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมหาสารคาม, 2558)

ดังนั้นกล่าวโดยสรุปได้ว่าจังหวัดมหาสารคามเป็นจังหวัดขนาดเล็กที่อยู่ใจกลางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีทรัพยากรการท่องเที่ยวหลากหลายที่มีศักยภาพ ที่สามารถผลักดันให้เกิดการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันเพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต แต่หากยังขาดองค์ประกอบหลายด้านในการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญดังกล่าวในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเชื่อมโยงไปในระดับวงกว้าง และยังคงสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของจังหวัดมหาสารคาม ที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนพื้นฐานของอัตลักษณ์และวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ในปัจจุบันด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อวิเคราะห์และแผนพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของจังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของจังหวัดมหาสารคาม

การทบทวนวรรณกรรม

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาวิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์และสนับสนุนผลการศึกษาวิจัยทั้งหมดนี้แนวคิดหลักกล่าวโดยสรุปได้ว่า แนวคิดที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว (Tourism) เป็นการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมต่างๆที่ติดต่อและสัมพันธ์กับกิจกรรมของบุคคล โดยสามารถเกิดขึ้นจากการที่เดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพักผ่อนและการติดต่อธุรกิจ ซึ่งเอาเหตุผลกระบวนการแลกเปลี่ยนทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม อันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการเดินทางและการท่องเที่ยว ในส่วนของแนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว (Tourism Development) คือ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้ประสบความสำเร็จ มีสิ่งสำคัญที่ต้องนำมาประเมินประกอบการตัดสินใจในการพัฒนาได้แก่ ความปรารถนาของผู้ท่องเที่ยวความสามารถในการใช้บริการของผู้ท่องเที่ยวความสะดวกในการเดินทาง การเข้าถึงและความสามารถที่จะรับได้ของพื้นที่ ประกอบด้วยความสามารถที่จะรับได้เชิงกายภาพความสามารถที่จะรับได้เชิงสังคมและความสามารถที่จะรับได้เชิงนิเวศวิทยา รวมถึงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวว่า “การที่จะสร้างหรือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นพื้นที่ที่ไม่น่าสนใจให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้นั้น จะต้องคำนึงถึงจุดสำคัญในด้านสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติทั้งในแง่กายภาพหรือภูมิภาค ตำแหน่งที่ตั้ง หรือชื่อเสียงของสถานที่ที่กระจายไปสู่โลกภายนอกการวางแผนเป็นลักษณะของการทำงานร่วมกันจากหลากหลายสาขาซึ่งจะเรียกได้ว่า “สหสาขาวิชา” ทั้งนี้การวางแผนเป็นเรื่องที่มนุษย์ต้องกรู “อนาคต” จะเกิดขึ้นเพื่อสร้างสภาวะแวดล้อมให้มีความเหมาะสม สามารถรับมือกับผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งอาจจะเป็นส่วนที่เป็นคุณประโยชน์หรืออาจเป็นการลดการเสียประโยชน์ก็ได้โดยการวางแผนนั้น มักปรากฏอยู่เสมอแม้กระทั่งในชีวิตปกติประจำวันของมนุษย์ที่อาจมีการวางแผนสำหรับชั่วโมงข้างหน้า ในวันนี้ พรุ่งนี้ เดือนหน้า ปีหน้า เป็นต้น

รวมถึงการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้แนวคิดศักยภาพการท่องเที่ยวมาเป็นพื้นฐาน ซึ่ง Buhalis, (2000) ได้อธิบายความหมายขององค์ประกอบศักยภาพทางการท่องเที่ยว ไว้ดังนี้ องค์ประกอบที่สำคัญทางการท่องเที่ยวประกอบไปด้วย 6 ประการหรือ 6A's ดังนี้ 1) แหล่งท่องเที่ยว (Attractions) เช่น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ, แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้าง, สถาปัตยกรรมและการจัดกิจกรรมพิเศษ 2) การเข้าถึง (Accessibility) คือ ระบบการคมนาคม, สถานีขนส่งผู้โดยสาร และยานพาหนะ 3) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) คือ ที่พัก, การจัดเลี้ยงและการบริการการท่องเที่ยว 4)

โปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูป (Available packages) คือ โปรแกรมการท่องเที่ยวที่ถูกเตรียมโดยคนกลางระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้าน 5) กิจกรรม (Activities) คือ กิจกรรมที่เกิดขึ้นระหว่างที่นักท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่ 6) การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary services) ได้แก่ ธนาคาร โรงพยาบาล ไปรษณีย์และโทรคมนาคม อย่างไรก็ตาม (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548) ได้ให้ความหมายขององค์ประกอบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวไว้ดังนี้ 1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) 2) เส้นทางคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) 3) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenities) 4) การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary services) 5) ที่พักในแหล่งท่องเที่ยว (Accommodations) 6) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities)

นอกจากนี้ยังมีแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) จัดว่าเป็นแนวคิดที่ค่อนข้างใหม่ เป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวจะได้มีโอกาสพัฒนาศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ของตนและเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนมากขึ้น โดยนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับวัฒนธรรมพื้นถิ่นผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมการลงมือปฏิบัติ (Workshop) ที่ไม่เป็นทางการ และประสบการณ์ที่สร้างสรรค์ โดยกิจกรรมดังกล่าวจัดขึ้นแบบกลุ่มเล็กจะถูกจัดขึ้นที่บ้านและสถานที่ทำงานของผู้สอน (Tutors) ทำให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสค้นหาความริเริ่มสร้างสรรค์ภายในตัวเอง และได้ใกล้ชิดกับคนพื้นถิ่นมากขึ้น สำหรับนโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว (Policy and Strategic Tourism) (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์, 2556) จังหวัดมหาสารคามได้รับการคัดเลือกให้เป็นจังหวัดที่มีเศรษฐกิจสร้างสรรค์จึงทำให้นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวได้รับการวางนโยบายให้สอดคล้องไปด้วย นั่นก็คือการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตามเมื่อศึกษาถึงผลกระทบจากการวางนโยบายดังกล่าวกลับยังไม่ได้ดำเนินการตามเป้าประสงค์ ยังคงต้องกรององค์ความรู้ต่างๆที่จะนำไปสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพ

ตลอดจนการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นพื้นฐานในการสร้างกรอบแนวคิดจนกระทั่งนำไปสู่การสังเคราะห์สรุปผล ดังนี้ (Azman Ahmad, 2013) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ข้อจำกัดในการพัฒนาการท่องเที่ยวสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกในประเทศบรูไน จากการวิจัยพบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวถือได้ว่า รัฐบาลมีอำนาจสำคัญในการแก้ไขปัญหา การส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อโน้มน้าวให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น รวมถึงปัญหาที่ควรแก้ ได้แก่ การจัดระเบียบร้านค้าแผงลอย ปัญหาอาชญากรรม รวมถึงการขาดการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร สิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการนักท่องเที่ยว นอกจากนี้โอกาสในการสร้างรายได้ การพัฒนาการสามารถนำการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวได้ ขณะเดียวกัน (Yu Qin, 2010) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวมาเก๊าโดยความร่วมมือกับเมืองเพื่อนบ้าน พบว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวมีความสำคัญด้านความร่วมมือทางการตลาด แรงงาน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบความปลอดภัย รวมถึงการพัฒนากิจกรรมทางการท่องเที่ยวถือเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถสร้างได้ตั้งแต่นโยบายจนถึงผู้ที่มีส่วนร่วมในระดับพื้นที่ ต่อมา (ยุพาพร ชัยศิริ, 2555) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วม

ของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลไทรน้อย อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี พบว่าการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสมมี 4 ด้านได้แก่ ด้านการค้นหาคำชี้แนะด้านการวางแผนดำเนินกิจกรรม ด้านการลงทุนและปฏิบัติตาม และด้านการติดตามและประเมินผล

ยังมีงานวิจัยของ (รัฐทิศา หิรัญยหาต, 2555) เรื่องแนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว ได้แบ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ คือ ประเภทที่ 1 ประเภทธรรมชาติ ประเภทสถานที่ทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ ศาสนสถาน โบราณสถาน และประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรมทรัพยากรการท่องเที่ยวเหล่านี้จัดอยู่ในกลุ่มของวัฒนธรรมทั้งสิ้น โดยพิจารณาจากความหมายและลักษณะของวัฒนธรรม ประเภทที่ 2 เป็นผลผลิตของวัฒนธรรมที่มีตัวตน เป็นรูปธรรมที่เห็นได้ชัดเจน ประเภทที่ 3 มาจากแนวความคิด ความเชื่อ วิถีประชา ซึ่งเป็นนามธรรม แต่ได้มีการพัฒนาจนมีองค์ประกอบมาเสริมขึ้น และมีลักษณะทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปแบบมากขึ้น จากการศึกษาทำให้นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสการท่องเที่ยวประเภทนี้ได้โดยตรง สำหรับประเทศไทย วัฒนธรรมที่นำมาใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยว ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน แหล่งประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน เทศกาลงานประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และอัยยาศัยไมตรีของคนไทย ทรัพยากรประเภทศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้ เมื่อรวมกันแล้วจึงกลายเป็นความสอดคล้อง ผสมผสาน และกลมกลืนเป็นวัฒนธรรมไปไทยได้อย่างสมบูรณ์ และ นางลักษณ์ จันทากุลและนรินทร์ สังข์รักษา, (2557) ได้ศึกษาศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหัวเขาจีนจังหวัดราชบุรี พบว่าศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหัวเขาจีนโดยรวม ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรม และด้านองค์กรอยู่ในระดับมาก แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญได้แก่ 1) การสนับสนุนงบประมาณเพื่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง 2) การให้ความรู้การจัดอบรมในการจัดการการท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จ 3) การศึกษาดูงานและการศึกษาการปฏิบัติที่ดีในการท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จ และ 4) การประชาสัมพันธ์ผ่านทางเว็บไซต์ การประชาสัมพันธ์ผ่านหน่วยงานต่างๆ ในระดับจังหวัด และสื่อต่างๆ

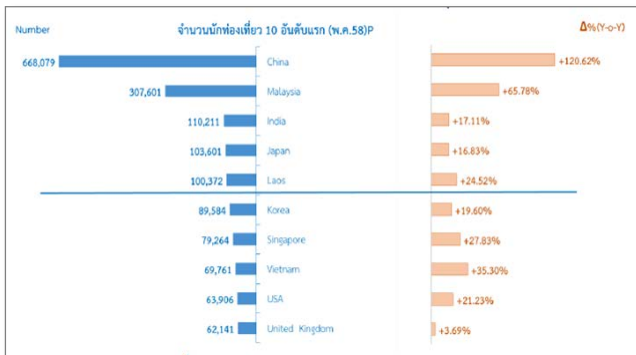
ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตการวิจัยของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งทำการศึกษาวเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Document Analysis) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth interview) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดมหาสารคามและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน รวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูลจากการประชุมการพัฒนาการท่องเที่ยวและการประชุมการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว ในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ ในช่วงเดือนกันยายน 2557 ถึงเดือนพฤษภาคม 2558 เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) วิเคราะห์

นโยบายและยุทธศาสตร์ ตลอดจนการวิเคราะห์แนวโน้มและความเป็นไปได้ของการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดมหาสารคาม

ผลการวิจัยและอภิปราย

กรมการท่องเที่ยวได้ศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวในภาพรวมของประเทศไทยพบว่านักท่องเที่ยวมีจำนวน 2.30 ล้านคน และร้อยละ 72.72 เป็นนักท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จากเดือนมกราคมถึงเดือนพฤษภาคม 2558 มีนักท่องเที่ยวจำนวน 2,309,250 คน ส่วนมากเป็นนักท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีจำนวน 1,679,258 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 72.72 โดยในจำนวนนี้เป็นนักท่องเที่ยวจีนมากที่สุด 668,079 คน รองลงมาได้แก่ภูมิภาคยุโรป เอเชียใต้ อเมริกา โอเชียเนีย ตะวันออกกลางและแอฟริกาตามลำดับ สำหรับแนวโน้มการท่องเที่ยวไทยเดือนมิถุนายน 2558 คาดว่าจะได้รับปัจจัยบวกจากสถานการณ์การเมืองในประเทศที่มีเสถียรภาพ การขยายตัวของนักท่องเที่ยวจีน และการปรับตัวดีขึ้นของนักท่องเที่ยวยุโรป ซึ่งจะส่งผลให้นักท่องเที่ยวจะเติบโตต่อเนื่องและจะขยายตัวประมาณร้อยละ 45 - 50 แต่อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวโดยส่วนมากยังคงเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวเอเชีย ดังภาพที่ 1

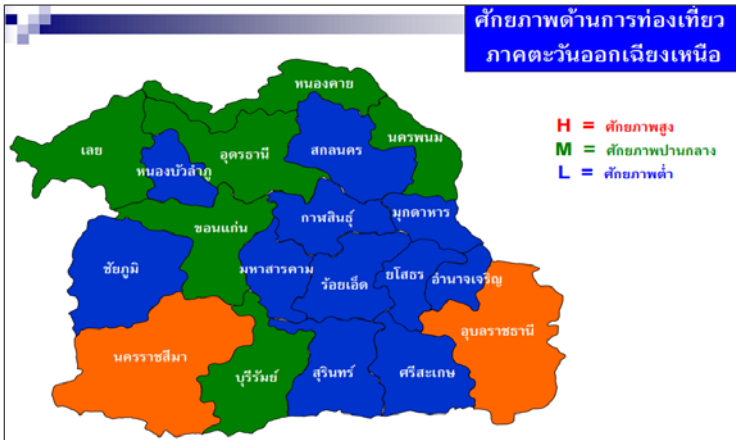
ภาพที่ 1 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยว 10 อันดับแรก ในปี 2558

ที่มา : (กรมการท่องเที่ยว, 2558)

สำหรับภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยยังคงได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของนักท่องเที่ยวน้อยยังคงต้องการการพัฒนาให้เพิ่มขีดความสามารถด้านการท่องเที่ยวด้านต่างๆ ถึงแม้จะมีการรวมกลุ่มจังหวัด (Cluster) เช่น กลุ่มจังหวัดสนุก กลุ่มจังหวัดอารยธรรมขอมและกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ แล้วนั้นก็ทำให้เกิดการกระตุ้นการท่องเที่ยวในระดับที่ดีขึ้นแต่ก็ยังไม่ถึงเป้าหมายที่ได้กำหนด ฉะนั้นโดยส่วนมากจังหวัดต่างๆในภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือยังคงมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวต่ำ (สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ขอนแก่น , 2558) โดยเฉพาอย่างยิ่งจังหวัดมหาสารคามก็จัดอยู่ในกลุ่มจังหวัดที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวต่ำ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงศักยภาพด้านการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ที่มา : (ปรีดี โชติช่วง , 2557)

แม้ว่าภาพรวมการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศจะมีหลายหน่วยงานได้กำหนดกรอบนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ ทั้งที่เป็นกรอบในระดับชาติและระดับกลุ่มจังหวัดเพื่อผลักดันการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศและกลุ่มจังหวัดให้เติบโตอย่างยั่งยืน แต่ผลการพัฒนาในระยะที่ผ่านมาพบว่ามีความก้าวหน้าเฉพาะส่วนของกรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์การพัฒนาเท่านั้นซึ่งในข้อเท็จจริงยังมีความซ้ำซ้อนและยังไม่มีแผนยุทธศาสตร์หลักที่เป็นเอกภาพที่สามารถใช้เป็นแนวยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศและเป็นที่ยอมรับของทุกหน่วยงานได้อย่างแท้จริง จึงส่งผลให้การพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดซึ่งไม่ใช่จังหวัดเป้าหมายในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของส่วนกลางไม่ได้รับงบประมาณเพียงพอในการพัฒนาให้ก้าวไปสู่การเป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับในระดับประเทศ อย่างไรก็ตาม (สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ , 2557) ได้ศึกษาการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง 4 จังหวัด คือจังหวัด กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคามและร้อยเอ็ด ส่งการเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียน และให้ความสำคัญกับการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ศักยภาพและความพร้อมของภาคส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพื่อหาแนวทางในการเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ให้เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับในระดับประเทศและเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นแหล่ง

ท่องเที่ยวศูนย์กลางเชื่อมโยงประชาคมอาเซียนในอนาคตอันใกล้ซึ่งจากการศึกษาเชิงพื้นที่กลุ่มจังหวัดกลับพบว่า

○ จังหวัดกาฬสินธุ์ ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่ พระธาตุยาคู พิพิธภัณฑสถานสิรินธร และเขื่อนลำปาว

○ จังหวัดขอนแก่น ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่ หมู่บ้านงูจงอาง ปราสาทเป็ยงน้อย และอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน

○ จังหวัดร้อยเอ็ด ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่ ศูนย์ทอผ้าไหมบ้านห้วยหลึม เขตห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผาน้ำทิพย์ และภูเก้าสิงห์

○ จังหวัดมหาสารคาม ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีแหล่งท่องเที่ยวได้แก่ พระบรมธาตุนาตุณ วัดพุทธมิ่งเมืองและเขตห้ามล่าสัตว์ป่าภูน้ำพัน

เมื่อเปรียบเทียบด้านการท่องเที่ยวในระดับภูมิภาคพบว่าจังหวัดมหาสารคามยังคงมีศักยภาพต่ำกว่าจังหวัดอื่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่เมื่อเปรียบเทียบในระดับกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางพบว่าจังหวัดมหาสารคามมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับมาก ดังนั้นการท่องเที่ยวของจังหวัดมหาสารคามก็มีโอกาสที่จะพัฒนาศักยภาพเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันระดับภูมิภาคต่อไป ซึ่งจากการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม วิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) รวมถึงการวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์ ตลอดจนการวิเคราะห์แนวโน้มและความเป็นไปได้ของการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดมหาสารคามสรุปได้ดังนี้

1. วิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) ของจังหวัดมหาสารคาม

จุดแข็ง (Strengths)

○ เป็นจุดศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (สะดืออีสาน) สามารถเชื่อมโยงด้านคมนาคมขนส่งและการท่องเที่ยวไปยังจังหวัดอื่นได้ง่าย

○ พระธาตุนาตุณเป็นแหล่งอารยธรรมโบราณแห่งหนึ่งที่มีประวัติอันยาวนานในสมัยทวารวดี ซึ่งมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่ค้นพบมากมาย

○ จังหวัดมหาสารคามมีโบราณสถานรวบรวมโดยกรมศิลปากรทั้งหมด 74 แห่ง ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว 17 แห่ง และยังไม่ได้ทะเบียนแต่อยู่ในฐานข้อมูลแล้วอีก 57 แห่ง

○ มีวัฒนธรรมและประเพณีที่สืบเนื่องกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีการจัดงานประเพณี

○ มีความคุ้มค่าเงิน (Value for money) เพราะมีค่าครองชีพที่เหมาะสมกับราคาสินค้าที่จับจ่ายใช้สอยซึ่งสามารถแข่งขันด้านราคา

○ มีภาพลักษณ์และชื่อเสียงด้านการศึกษาเป็นทุนเดิม จึงส่งผลให้สามารถประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวได้ง่าย

○ มีนักวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่สนับสนุนเกื้อกูลด้านการท่องเที่ยว

จุดอ่อน (Weaknesses)

- ขาดความร่วมมือภาคีเครือข่ายเพื่อขับเคลื่อนด้านการท่องเที่ยว
- แหล่งท่องเที่ยวยังคงเสื่อมโทรม เนื่องจากมีปริมาณนักท่องเที่ยวน้อยและไม่สม่ำเสมอ จึงส่งผลให้เจ้าของพื้นที่ไม่ใส่ใจในการบำรุงรักษา
- นำสื่อความหมายอื่นมาใช้ทดแทนทำให้เกิดการบิดบังทัศนียภาพของแหล่งท่องเที่ยว เช่นป้ายโฆษณาสินค้า เป็นต้น
- ขาดการประชาสัมพันธ์ในระดับกว้าง
- ลักษณะโครงสร้างพื้นฐานยังไม่มีมาตรฐาน เช่น รถขนส่งสาธารณะยังไม่มีเส้นทางเชื่อมโยงสู่แหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

โอกาส (Opportunities)

- การเปิดเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจแนวตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor: EWEC) หรือเส้นทางหมายเลข 9 (R9) จะทำเป็นจังหวัดมหาสารคามเป็นทางผ่านของนักท่องเที่ยว นักเดินทางและนักลงทุนที่ใช้เส้นทางนี้ จึงเป็นโอกาสที่ดีสามารถจัดให้เป็นจุดแวะท่องเที่ยวได้
- โครงการรถไฟทางคู่สายใหม่จากบ้านไผ่-นครพนม
- รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศทำให้จังหวัดสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยววิถีพุทธ
- จังหวัดขอนแก่นมีนโยบายการเป็นศูนย์กลางด้านคมนาคม โลจิสติกส์ การแพทย์ MICE และสายการบิน ส่งผลให้มีโอกาสได้รับผลกระทบจากกระจายตัวจากการขยายตัวของเมืองใหญ่สู่จังหวัดใกล้เคียง
- จังหวัดขอนแก่นมีกมสูงสุดใหญ่จีน สถานทูตเวียดนาม ลาวและกำลังวางแผนการจัดตั้งสถานทูตเปรู ถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางทางการติดต่อประสานงานของกลุ่มนักท่องเที่ยว ซึ่งจังหวัดมหาสารคามห่างจากจังหวัดขอนแก่นเพียงแค่ 1 ชั่วโมง จึงมีโอกาในการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวของทั้งสองจังหวัด

อุปสรรค (Threats)

- การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองทำให้นโยบายของรัฐขาดความต่อเนื่อง
- เมื่อถึงฤดูน้ำหลากแม่น้ำชีจะเอ่อล้นท่วมถนนส่งผลกระทบต่อกรท่องเที่ยวด้วย เพราะจะมีอุปสรรคต่อการเดินทาง

○ การกระจุกตัวของนักศึกษาทำให้เกิดขีดความสามารถในการรองรับประชากรและหนาแน่นในบางพื้นที่ อาจส่งผลต่อการเดินทางท่องเที่ยว

○ คู่แข่งขันการพัฒนาการด้านผลิตภัณฑ์และการตลาดที่มีคุณภาพมากกว่า

2. ผลวิเคราะห์ระดับศักยภาพจากความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดมหาสารคาม

จากการเก็บข้อมูลแบบสอบถามกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม กำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบสะดวก โดยการใช้วิธีจอยน์ในการสังเกต จำนวน 500 ชุด มาคัดแยกแบบสอบถามที่สมบูรณ์ 400 ชุดตามสถิติที่ได้คำนวณไว้ ในระยะเวลา 8 เดือนนับตั้งแต่เริ่มโครงการวิจัย สามารถแจกแจงได้ดังนี้

ผลวิเคราะห์ระดับความพร้อมจากความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดมหาสารคามพบว่าปัจจัยที่ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยสูงสุด $\bar{x}$ 3.77 สำหรับปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือแหล่งท่องเที่ยวมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมและศาสนา มีค่าเฉลี่ย $\bar{x}$ 3.88 รองลงมาคือด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ย $\bar{x}$ 3.68 สำหรับปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ย $\bar{x}$ 3.63 ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุดก็คือด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว $\bar{x}$ 2.97 และปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ย $\bar{x}$ 2.09

3. ผลการวิเคราะห์ภาพทัศนด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดมหาสารคาม

จากการวิเคราะห์สาระสำคัญการสัมภาษณ์เชิงลึกของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม การประชุมสัมมนาด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดมหาสารคาม รวมถึงการวิจัยเชิงเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปเชิงหลักการในการส่งเสริมเพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดมหาสารคาม ได้ดังนี้

1) ฟื้นฟูและพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดโดยการฟื้นฟูพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหลักที่เสื่อมโทรม พัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจของธุรกิจท่องเที่ยวในกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพ ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่จังหวัดมหาสารคามและกระแสดemandความต้องการของตลาด เช่น การท่องเที่ยวเชิงการศึกษา การท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและสัมผัสวิถีชีวิตชุมชน รวมทั้งส่งเสริมการค้าในกลยุทธ์ทางการตลาดรูปแบบใหม่ที่สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าและขยายไปยังตลาดใหม่ๆ ที่มีศักยภาพ

2) เสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจบริการที่มีศักยภาพสู่ธุรกิจเชิงสร้างสรรค์ โดยสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างนวัตกรรมให้กับธุรกิจ ส่งเสริมการไขว่คว้าความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ ในการพัฒนาสินค้าและบริการ และส่งเสริมการลงทุนในธุรกิจบริการที่มี

ศักยภาพ โดยอาศัยความได้เปรียบของทำเลที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดมหาสารคาม บนฐานความจริงแท้ของอัตลักษณ์และมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนสามารถรองรับการเปิดเสรีทางการค้าและกระแสความต้องการในวงกว้าง

3) บริหารจัดการการท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน ภายใต้การมีส่วนร่วมแบบบูรณาการของทุกฝ่าย โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ซึ่งถือได้ว่าเป็นยุทธศาสตร์หลักของจังหวัดมหาสารคาม ดำเนินถึงความสมดุลและความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาระดับมาตรฐานสินค้าและบริการ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มีคุณภาพและเพียงพอและบูรณาการการท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตมรดกวัฒนธรรมรวมทั้งสาขาการผลิตและบริการอื่นๆ

4) ยกระดับตำแหน่งตราสินค้า (Brand) ของการท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคามให้มีคุณค่าเพิ่มขึ้น โดยมีแนวทางการดำเนินงานหลักคือ มาตรฐานการตลาดและยกระดับตำแหน่งทางการท่องเที่ยว โดยให้มีการศึกษาเพื่อกำหนดตำแหน่งทางการตลาดและกำหนดตราสินค้าของจังหวัด แยกจากตราสินค้าของกลุ่มจังหวัด รวมถึงการโฆษณาประชาสัมพันธ์สร้างรับรู้ตราสินค้าในกลุ่มตลาดเดิมและตลาดใหม่

5) ส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดมหาสารคามเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มจังหวัดและระหว่างภูมิภาค โดยมีแนวทางการดำเนินงานหลัก คือ การจูงใจเที่ยวแลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่มจังหวัดและภูมิภาคสำหรับนักท่องเที่ยว คนไทยและสร้างการเรียนรู้เส้นทางท่องเที่ยวใหม่ๆ ทั้งตลาดภายในประเทศและต่างประเทศ

6) ส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาเรียนรู้ภายใต้ฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวของจังหวัดมหาสารคามและสร้างสรรค์ประโยชน์แก่สังคมโดยมีแนวทางการดำเนินงานหลัก คือ สนับสนุนกิจกรรมทางการตลาดสู่กลุ่มนักเรียน นักศึกษา ผู้ด้อยโอกาส สนับสนุนกิจกรรมการศึกษาดูงานแก่หน่วยงาน องค์กรต่างๆ และการประชาสัมพันธ์เผยแพร่โดยใช้บุคคลที่มีชื่อเสียง

บทสรุป

สรุปได้ว่าสถานการณ์ในปัจจุบันด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดมหาสารคามส่วนมากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหรือการท่องเที่ยวบนฐานอัตลักษณ์ท้องถิ่น จากการลงพื้นที่สำรวจภาคสนามพบว่าจังหวัดมหาสารคามมีแหล่งท่องเที่ยวหลักที่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายและมีศักยภาพจำนวนทั้งสิ้น 12 แห่ง ซึ่งจัดแบ่งกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 2 ด้าน คือ แหล่งท่องเที่ยวเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดมหาสารคามยังไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าประสงค์ของแผนพัฒนาจังหวัดยังขาดองค์ความรู้ที่จะนำไปสนับสนุนการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ สำหรับแผนพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่เหมาะสม คือ ประการแรกเร่งฟื้นฟูและพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้อง

กับความต้องการของตลาดโดยการฟื้นฟูพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหลักที่เสื่อมโทรมประการที่สอง เสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจบริการที่มีศักยภาพสู่ธุรกิจเชิงสร้างสรรค์ โดยสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างนวัตกรรมให้กับธุรกิจ ส่งเสริมการใช้องค์ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ ประการที่สามบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน ภายใต้การมีส่วนร่วมแบบบูรณาการของทุกฝ่าย โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นยุทธศาสตร์หลักของจังหวัดมหาสารคาม ประการที่สี่ยกระดับตำแหน่งตราสินค้าของการท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคามให้มีคุณค่าเพิ่มขึ้น โดยมีแนวทางการดำเนินงานหลักคือ มาตรฐานการตลาดและยกระดับตำแหน่งทางการท่องเที่ยว รวมถึงส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดมหาสารคามเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มจังหวัดและระหว่างภูมิภาคและส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาเรียนรู้ภายใต้ฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวของจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งทั้งหมดเหล่านี้สามารถนำไปบูรณาการสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้านการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยครั้งนี้มีช่องว่างของการวิจัยที่ค้นพบ คือ จังหวัดมหาสารคามยังกำหนดนโยบายในการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวไม่เป็นรูปธรรม ไม่มีการกำหนดนโยบายในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพให้เกิดการเพิ่มขีดความสามารถด้านการแข่งขันในระดับภูมิภาคและขาดการพัฒนาต้นแบบหรือแนวทางการปฏิบัติที่ดีสำหรับสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับฐานทรัพยากร รวมถึงการเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐเอกชนและภาคประชาชนซึ่งถือว่าใกล้ชิดกับแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุดได้มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่องแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดมหาสารคาม เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ขอขอบพระคุณสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ที่ให้ทุนอุดหนุนการวิจัย ประจำปีงบประมาณ 2558 และคณะผู้วิจัยที่สนับสนุนเกื้อกูลกันในการร่วมทำงานวิจัยครั้งนี้ ขอขอบพระคุณ ชุมชนแหล่งท่องเที่ยว ผู้นำชุมชน สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว นักวิชาการวัฒนธรรมประจำจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล สำนักงานจังหวัดจังหวัดและบุคคลากรทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์จัดหาข้อมูลและข้อมูลจากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. 2558. **สรุปสถานการณ์นักท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ : กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา .
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา . 2556ก. **แนวโน้มอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- _____. 2555ข. **แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559** กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กองวิจัยการตลาดการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2558. **การศึกษาแนวโน้มและทิศทางการท่องเที่ยวไทยในปี 2563** . กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย .
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2557. **ข้อมูลจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดมหาสารคาม**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- นงลักษณ์ จันทากากุลและนรินทร์ สังข์รักษา.2557. **การศึกษาศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหัว เขาจันทน์ จังหวัดราชบุรี**. กรุงเทพฯ. วารสารวิทยบริการ. มหาวิทยาลัยศิลปากร
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2548. **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: เพรส แอดนิตีไซน์.
- ปรดี โชติช่วง.2557. **นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ : กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- ยุพาพร ชัยศิริ.2555. **การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลไทรน้อย อำเภไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี**.เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- รัฐทิทยา หิรัณยหาต. 2555. **แนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว: กรณีศึกษา บ้านหนองขาว อำเภอกำแพง จังหวัดกาญจนบุรี**. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ราณี อิลิชัยกุล.2557. **การจัดการการท่องเที่ยวเฉพาะทาง**. โครงการส่งเสริมตำรา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์.2557. **ท่องเที่ยวสร้างสรรค์: เครื่องมือสำคัญนำไปสู่ชุมชนยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ขอนแก่น. 2558 . **การประชุมบูรณาการแผนปฏิบัติการส่งเสริมตลาดปี 2558**. กรุงเทพฯ: สำนักข่าวแห่งชาติ กรมประชาสัมพันธ์ .

สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมหาสารคาม .2558. รายงานการประชุมพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม: สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมหาสารคาม

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ . 2557. โครงการการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง 4 จังหวัด คือจังหวัด กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคามและร้อยเอ็ด ผู้การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียน. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.)

Azman Ahmad. 2013. **the constraints of tourism development for a cultural heritage destination: The case of Kampong Ayer (Water Village) in Brunei Darussalam.** Universiti Brunei Darussalam, Tungku Link Road, Gadong BE 1410, Brunei Darussalam

Buhalis, D. 2000. **Marketing the competitive destination in the future.** Tourism Management Vol. 21 No.1. pp. 97-116.

Richards, G. 2013. **Creativity and tourism in the city.** Pre-publication version of the article Richards, G. (2013) Creativity and tourism in the city. Current Issues in Tourism

World Tourism Organization. 2014. **Long-term forecast: Tourism towards 2030.** The World Tourism Organization (UNWTO) is a specialized agency of the United Nations.

Swarbrooke J. 1999. **Consumer Behavior in Tourism Concepts and Analysis.** GB: Butterworth-Heinemann.

Yu Qin, 2010: **Macau tourism development in cooperation with its neighbors.** Management Urban planning University of Nevada, Las Vegas